

Issues of improving the activities of the chamber of advocates

Saddam QODIRALIYEV¹

Tashkent state university of law

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 2021

Received in revised form

15 December 2022

Accepted 20 January 2022

Available online

15 Fabray 2022

Keywords:

chamber of advocates,
conference,
legal service,
survey,
advocates's immunity,
rule-making,
number of advocates.

ABSTRACT

This article examines the legal foundations for the activities of the institution of the bar and the Chamber of Advocates, which is its self-governing body, analyzes certain shortcomings and problems. The main activities of the governing bodies of the Chamber of Advocates, their impact on the activities of advocates were also studied. Having discussed the current number of advocates, the ratio with the population in our country, the possibilities of strengthening the role of the Chamber of Lawyers in ensuring the independence and immunity of lawyers, establishing a system for training personnel of the Chamber of Lawyers were considered. In addition, proposals and recommendations were made to improve the legislation governing the activities of the bar, in particular, the Chamber of Lawyers.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss11/S-pp49-54>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Адвокатлар палатаси фаолиятини таомиллаштириш масалалари

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада адвокатура институти ва унинг ўзини ўзи бошқариш органи бўлган Адвокатлар палатаси фаолиятининг хуқуқий асоси кўриб чиқилди, ундаги муайян камчилик ва муаммолар таҳлил этилди. Шунингдек, Адвокатлар палатаси бошқарув органлари фаолиятининг асосий йўналишлари, уларнинг адвокатлар фаолиятига таъсири ўрганилди. Мамлакатимизда адвокатлар сони, уларнинг ахоли сонига нисбати мухокама этилиб, Адвокатлар палатасининг адвокатлар мустақиллиги ва

¹ Lecturer, department Judicial, law enforcement agencies and advocacy, Tashkent state university of law. Tashkent, Uzbekistan. E-mail: saddamkadiroff@gmail.com.

дахлсизлигидаги ролини кучайтириш, Адвокатлар палата-сининг кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш бўйича имкониятлари кўриб чиқилди. Бундан ташқари, адвокатура, хусусан, Адвокатлар палатаси фаолиятини тартибга солувчи қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар берилди.

Вопросы совершенствования деятельности адвокатской палаты

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
адвокатская палата,
Конференция,
опрос,
юридические услуги,
иммунитет адвоката,
нормотворчество,
количество адвокатов.

В данной статье исследуются правовые основы деятельности института адвокатуры и Палаты адвокатов, являющейся ее органом самоуправления, анализируются отдельные недостатки и проблемы. Также были изучены основные направления деятельности органов управления Палаты адвокатов, их влияние на деятельность адвокатов. Обсудив текущее количество адвокатов, соотношение с количеством населения в нашей стране, рассмотрены возможности усиления роли Палаты адвокатов в обеспечении независимости и неприкосновенности адвокатов, налаживание системы подготовки кадров Палаты адвокатов. Кроме того, были внесены предложения и рекомендации по совершенствованию законодательства, регулирующего деятельность адвокатуры, в частности, Палаты адвокатов.

Маълумки, сўнгги йиллар давомида ҳаётимизнинг барча соҳалари қатори суд-хуқуқ тизимида ҳам ижобий ўзгаришлар амалга оширилди. Кейинги даврда Ўзбекистон суд-хуқуқ тизимида стандартларни жорий қилиш орқали адвокатларнинг мустақиллигини таъминлаш, процессларда иштирок этишдаги ўрнини мустаҳкамлаш, уларни инсон хуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилишдаги асосий ролини кучайтириш масалаларига алоҳида эътибор берилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019-йил 13-декабрдаги “Конституция ва қонун устуворлигини таъминлаш, бу борада жамоатчилик назоратини кучайтириш ҳамда жамиятда хуқуқий маданиятни юксалтириш бўйича чоратадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4551-сонли Қарорида адвокатура институтини янада такомиллаштириш ва адвокатларнинг мақомини тубдан ошириш бўйича вазифалар белгиланган эди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 116-моддасида давлатимиз ҳудудида яшаб келаётган ҳар бир шахснинг малакали юридик ёрдам олиш хуқуқи белгилаб қўйилган. Бу турдаги ёрдам кўрсатиш учун эса адвокатура фаолият кўрсатиши қайд этилган.

Асосий қонунимизда белгиланган ушбу кафолатни амалга оширишда адвокатларнинг ўрнини бошқа хуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан солишириб бўлмайди. Мазкур қоидани реалликка айлантириш бевосита адвокатурани ислоҳ қилиш, уни ривожлантириш ҳамда ушбу соҳани, том маънода, ҳаракатини таъминлаш орқали амалга оширилади.

Адвокатура Ўзбекистон Республикасидаги фуқаролик жамиятининг энг муҳим институтларидан бири, хуқуқий давлат тизимининг элементи бўлиб, усиз жисмоний ва юридик шахсларнинг хуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини самарали ҳимоялаш иложсиздир.

Тан олиб айтиш лозимки, мамлакатимизда адвокатура фаолияти ривожланиш босқичида бўлиб, унинг ҳозирги ҳолатини яхши деб бўлмайди. Хуқуқий давлат қуришда адвокатура соҳасининг ўрни муҳим бўлиб, бу вазифани амалга ошириш Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси зиммасига ҳам алоҳида масъулият юклайди.

Ўзбекистон Республикасининг “Адвокатура тўғрисида”ги Қонунига кўра, Адвокатлар палатаси Ўзбекистон Республикаси барча адвокатларининг мажбурий аъзолигига асосланган нотижорат ташкилотидир. Ушбу қонун билан Адвокатлар палатасининг асосий вазифалари, палата органлари ва уларнинг мансабдор шахслари ҳамда палатанинг ҳудудий бошқармалари бўйича асосий қоидалар белгиланган. Адвокатура бўйича ушбу асосий норматив-хуқуқий ҳужжатга кўра, Адвокатлар палатасининг Конференцияси палатанинг юқори органи ҳисобланса, Адвокатлар палатаси Бошқаруви Адвокатлар палатасининг адвокатлар орасидан сайланадиган ижро этувчи органи бўлиб, палатанинг фаолиятига жорий раҳбарликни амалга оширади. Палатанинг тафтиш комиссияси эса Адвокатлар палатасининг молиявий назорат органи ҳисобланади ва адвокатлар орасидан сайланади.

Миллий қонунчилигимиз бўйича Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг юқори органи ҳисобланган Конференцияга қўплаб ваколатлар берилган бўлса-да, қонун бўйича Конференция камида беш йилда бир марта чақирилиши белгиланган. Фикримизча, суд-хуқуқ тизими билан боғлиқ қонунлар жадаллик билан ўзгараётган, ривожланиш даражаси тез бўлган замонда Адвокатла палатаси асосий органининг узоқ муддатда чақирилиши мақсадга мувофиқ эмас. Хорижий мамлакатлар тажрибаси шуни қўрсатадики, адвокатларнинг олий органи ваколатлари, уни чақириш тартиби ва бошқа масалалар қонун даражасида аниқ белгилаб қўйилган. Жумладан, Россияда Федерал Адвокатлар палатасининг олий органи Умурроссия адвокатлар съезди, Украина Адвокатлар съезди, Қозоғистонда Республика адвокатлар ҳайъати конференцияси, Эстонияда Пленумнинг фаолияти қонун даражасида белгиланган. Шунингдек, уларнинг навбатдаги йиғилишини чақириш муддати учун хорижий мамлакатларда Ўзбекистон қонунчилигидан фарқли равишда анча қисқа муддатлар жорий этилган. Масалан, Россия Федерацияси, Қозоғистон ва Арманистонда 2 йилда, Украина 3 йилда, Эстонияда 1 йилда камида бир марта чақириш назарда тутилган. Бизнингча, Адвокатлар палатаси Конференциясининг ҳам чақирилиш муддатини қисқартириш зарур.

Айни пайтга қадар Адвокатлар палатаси фаолиятини тартибга солишга қаратилган бир нечта ҳужжатлар қабул қилинган бўлиб, буларнинг сўнгиси палата III Конференциясининг 2018-йил 17-ноябрдаги қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг устави” ҳисобланади.

Уставнинг 3-бандига кўра, палата 14та маъмурий-ҳудудий бирлиқда тузиладиган ҳудудий бошқармалари билан биргаликда адвокатуранинг ягона ўзини ўзи бошқариш тизимини ташқил этади ва адвокатларнинг қонунчиликка мувофиқ амалга ошираётган фаолиятига аралашмаслик принципига риоя этади.

Юқорида адвокатлар палатасининг фаолиятига оид асосий қоидаларга қисқача тўхталиб ўтилди. Таҳлил давоми сифатида Адвокатлар фаолиятини такомиллаштириш билан боғлик қуидаги камчиликлар ҳам мавжуд эканлигини қайд этишимиз мумкин:

- бугунги кунда Адвокатлар палатасининг адвокатлар билан ўзаро муносабати тўлиқ тартибга солинмаган;
- палатанинг адвокатларни ҳар томонлама ҳимоя қилиш бўйича аник ваколат-лари белгиланмаган;
- Адвокатлар палатасининг кадрлар тайёрлаш тизими мавжуд эмас;
- Адвокатлар палатасининг норма ижодкорлигидаги ўрни етарли эмас.

Адвокатура бўйича илмий тадқиқот олиб берган олимлардан бири В. Давлятов томонидан 2020-йилда республиканинг барча худудларида адвокатура ва адвокатлик фаолияти бўйича социологик тадқиқот ўтказилган. 1550 нафар адвокат иштирок этган сўровнома натижаларига кўра, “Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг бугунги кундаги фаолиятини қандай баҳолайсиз?” деган саволга респондентларнинг 38,5%и “яхши”, 48,5%и “қониқарли” деб жавоб берган бўлса, уларнинг 9,6%и “қониқарсиз” дея жавоб берган. Сўровномада иштирок этган адвокатларнинг 225 нафари Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасини адвокатларни жазоловчи орган сифатида баҳолаган бўлса, 676 нафар адвокат палатани адвокатларни касбий ва ижтимоий ҳимоя қилувчи орган сифатида баҳолаган. 357 нафар адвокат, ёки сўровномада иштирок этган адвокатларнинг 23%и палатани адвокатурани назорат қилувчи орган сифатида кўрмоқда.

Ушбу ҳолатда Адвокатлар палатасининг адвокатлар билан ўзаро муносабатини тўлиқ тартибга солиш, палатанинг бу борадаги ваколатларини янада кенгайтириш зарур.

Маълумки, адвокатларнинг қонунчиликда белгиланган ваколатларидан тўлиқ фойдаланиши, бу борада тўсиқлар бўлмаслиги уларнинг мустақиллиги ва дахлсизлиги билан чамбарчас боғлиқ. Моддий ва процессуал қонунчиликдаги нормалардан тўлақонли фойдаланиш, ўз навбатида,adolatни қарор топтиришда муҳим омил ҳисобланади. Адвокатнинг дахлсизлиги ва мустақиллигини янада мустаҳкамлаш учун Адвокатлар палатаси раисининг ҳам ваколатларини қайта кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлар эди. Жумладан, Адвокатлар палатаси раисига адвокатларнинг дахлсизлиги ва мустақиллигини бузганлик, ҳуқуқларидан фойдаланишга тўсқинлик қилиш ҳолатлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорига тақдимнома киритиш ваколатини жорий этиш зарур. Ушбу ўзгаришнинг мантиқий давоми сифатида тақдимнома бўйича ўрганиш олиб борилганлиги ва унинг натижалари хусусида 1 ойлик муддат ичida Адвокатлар палатасига ёзма равишда маълумот тақдим этиш вазифасини белгилаш лозим.

Статистик маълумотлардан маълумки, Ўзбекистонда адвокатлар сони аҳоли умумий сонига нисбатан ҳисоблаганда бирмунча кам. Ҳозирда 8мингдан ортиқ фуқарога битта адвокат тўғри келмоқда. Бунга сабаб сифатида бир неча омилларни келтиришимиз мумкин. Асосан, адвокат мақомини олишдаги баъзи талабларни ҳам қайта кўриб чиқиш зарур. Фикримизча, адвокатларнинг сонини ошириш бу ижобий ҳолат, бироқ, биринчи навбатда, аҳолининг адвокат хизматига бўлган эҳтиёжини инобатга олиш зарур. Агар адвокатлар сони аҳолининг юридик

ёрдамга бўлган мавжуд эҳтиёжини қопламаса, у ҳолда адвокатлар сонини ошириш асосий масалалардан бирига айланади. Адвокатлар сонини ошириш бевосита кадрлар тайёрлаш тизими билан боғлиқ. Адвокатлар палатасининг кадрлар тайёрлаш масаласида алоҳида функцияга эга эмаслиги ҳам адвокатура соҳасини чуқур ўрганган кадрлар тайёрлаш масаласи билан бирга адвокатлар сонининг ҳам кўпайишига таъсир эта олмаяпти. Тошкент давлат юридик университети магистратурасида адвокатура бўйича алоҳида йўналишнинг очилганлиги мазкур масаладаги яхши янгиликлардан бири бўлди. Бироқ бунинг ўзи билан чекланмасдан, Адвокатлар палатаси Академиясини ташкил этиш, унда 1 йиллик магистратура асосида юридик кадрларни тайёрлаш тизимини жорий этиш зарур. Бундай ислоҳот ҳуқуқий давлат қуриш йўлидаги давлатимиз учун яқин йилларда ўзининг ижобий натижасини бериши шубҳасиз.

Бугунги кунга келиб Президентимиз Шавкат Мирзиёев ташаббуси ва раҳбарлигида ҳаётимизнинг барча соҳалари қатори суд-ҳуқуқ тизимида ҳам шиддатли ислоҳотлар амалга оширилди. Кейинги даврда Ўзбекистон суд-ҳуқуқ тизимига халқаро стандартларни жорий қилиш орқали адвокатларнинг мустақиллигини таъминлаш, процессларда иштирок этишдаги ўрнини мустаҳкамлаш, уларни инсон ҳуқуқ ва эркинликларни муҳофаза қилишдаги асосий ролини кучайтириш масалаларига алоҳида эътибор берилмоқда. Юқорида тўхталиб ўтилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019-йил 13-декабрдаги “Конституция ва қонун устуворлигини таъминлаш, бу борада жамоатчилик назоратини кучайтириш ҳамда жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4551-сонли Қарорида адвокатура институтини янада такомиллаштириш ва адвокатларнинг мақомини тубдан ошириш бўйича вазифалар белгиланган эди. Хусусан, қарор билан Ўзбекистон Республикаси Президенти хужжати лойиҳасини ишлаб чиқиши, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг Адвокатлар палатаси фаолияти билан боғлиқ бўлган ваколат-ларини қайта қўриб чиқиши орқали ушбу тузилманинг роли ва аҳамиятини янада ошириш, терговчи, прокурор ва суд томонидан давлат ҳисобидан адвокатларни жалб қилиш механизмини халқаро стандартлар асосида қайта қўриб чиқиши, адвокатлар учун қўшимча имтиёзлар белгилаш каби қатор вазифалар белгиланган эди.

Қарор ижросини таъминлаш мақсадида Адвокатлар палатаси томонидан “Адвокатура институтини янада такомиллаштириш ва адвокатлар мақомини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Президент Фармони ҳамда “Ўзбекистон Республикаси адвокатура институтини ривожлантириш концепцияси” ишлаб чиқилган. 2022-йилда ушбу ҳужжатлар муайян ўзгаришлар билан қабул қилиниши кутилмоқда. Лойиҳалар норматив-ҳуқуқий ҳужжат мақомини олиши учун вақт сарфлангани рост. Агарда Адвокатлар палатасининг ўзида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи асосида лойиҳаларни киритиш ваколати мавжуд бўлганида, бу жараён қисқароқ вақт давомида амалга ошган бўлиши мумкин эди. Шу нуқтаи назардан Адвокатлар палатасига қонунчилик ташаббуси ҳуқуқини бериш масаласини ҳам қўриб чиқиши адвокатура соҳаси учун яхши ўзгаришлардан бири бўлар эди.

2021-йил 27-апрелда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Конунининг 27-моддасида 14 та субъектга Конституциявий судга мурожаат қилиш

хуқуқи берилган. Бугунги кунда Конституциявий судга масалалар киритиш хуқуқига эга бўлган субъектлар қаторида Адвокатлар палатаси йўқ. Таҳлиллар давомида Конституциявий суд томонидан сўнгги беш йил давомида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари нормаларига атига битта шарҳ берилган, холос. Венгрия, Польша, Россия Федерациясида адвокатларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан конституциявий назорат органларига масалалар киритиш амалиёти мавжуд. Шу боис Конституциявий судга мурожаат қилиш хуқуқига эга бўлган субъектлар доирасини Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси ҳисобига кенгайтириш адвокатура ривожи учун ўзининг ҳиссасини қўшиш бўлар эди.

Юқорида айтиб ўтилган ўзгаришларнинг амалга оширилиши адвокатура институтининг ривожланишига ва давлатимизнинг турли халқаро индекслардаги кўрсаткичларининг ижобий томонга ўзгаришига бевосита таъсир этади. Чунки адвокатуранинг хуқуқни муҳофаза қилишдаги ўрнини бошқа органлар билан солишириб бўлмайди. Хуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ичida адвокатуранинг фаолиятигина фақатгина инсонлар хуқуқларини ҳимоя қилиш, бузилган хуқуқларни тиклашга қаратилган. Унинг етарли даражада таъсиран бўлиши, ўз навбатида, адолатни қарор топтириш, хуқуқий давлат қуришдаги асосий омиллардан биридир. Амалга ошиши кутилаётган ўзгаришлар эса адвокатура статусини ўзгартиришига умид қиласиз.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Турдалиев Д. Институциональная независимость адвокатуры в Узбекистане: проблемы и пути их решения // Review of law sciences. – 2020. – Т. 3. – №. Спецвыпуск.
2. Davlyatov V. Legal nature and features of the legal status of advocacy structures // Review of law sciences. – 2020. – Т. 4. – №. 1. – С. 10.
3. Matmurotov A. An analysis of some of the requirements for obtaining the status of an advocate in foreign countries. – 2021.
4. Matmurotov A. Analysis of The Requirement Having Work Experience In The Legal Profession For A Person Applying For The Status Of An Advocate In Order To Obtain A License For The Right To Practice Law // The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2021. – Т. 3. – №. 12. – PP. 50–55.
5. Хакимова К. Особенности оплаты вознаграждения и компенсации расходов адвоката в соглашении об оказании юридической помощи в Республике Узбекистан и зарубежных странах // Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 4/S. – С. 19–26.
6. Нурумов Д.Д. Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг назарий-хуқуқий масалалари // Журнал правовых исследований. – 2021. – Т. 6. – №. 7.
7. Analysis of the results of sociological research on advocacy and activity of advocate (information-analytical information) // V.X. Davlyatov. – Т.: LESSON PRESS Publishing House, 2020. – P. 120.
8. <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102076346>.
9. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=33024087#pos=654;-52.
10. <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1483&lang=rus>.
11. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Tex>.
12. <https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ruseadused/2010.06.2018.pdf>.